

פרשת השבוע על פי אור החיים הקדוש

פרשת חיי שרה

לע"נ הורי ר' אליהו בן שבע ז"ל

לאה אירן בת טאוס ז"ל

מדרש ב"ר תשס"א תנחומא

כג. א. ויהיו חיי שרה. צריך לדעת למה אמר ויהיו ולא אמר כסדר האמור בכל הצדיקים ויחי אדם, ויחי שם, או יאמר אלה שני כסדר האמור באברהם:

אכן יתבאר על דרך אומרם ז"ל (תנחומא וירא כג) שסיבת מיתתה היה כשהודיעה עקידת יצחק וכמעט שלא נשחט פרה נשמתה, וכפי זה מיתת שרה היתה מצד שמועת יצחק הוא שרמו באומר ויהיו לשון צער שרמו אל האמורא:

או ירצה לפי מאמרם ז"ל הנזכר שמתה על ידי בשורה רעה זה יגיד שאם לא היה המאורע עוד לה חיים, והוא אומר ויהיו פירוש הויה חדשה משונת מהקצבה שקצבת ימיה יותר הם, ועל ידי מעשה הנזכר היו חיייה סך האמור בענין. ואומר חיי שרה, כי הצדיקים מחיים ימיהם, והרשעים ימיהם מחיים אותם:

ואומר עוד שני חיי שרה. לפי מה שפירשתי שאמר ויהיו להגיד שמתה מחמת צער יגיד הכתוב באומר שני חיי וגו', פירוש ששלמה שני חיייה שקצבו לה אלא שהיה זה סיבה שמתה על ידה:

ולמה שפירשתי שעל ידי סיבת הכשורה עלו לה חיייה פחות ממה שהיו, יכוין להודיע משפט החסד אשר ישפוט הקב"ה לידידיו, כי כל צדיק שלא השלים ימיו לסיבה ידועה, לא יגרע ה' מצדיק מה שהיה מרויח אילו חי שניו שלמים וישלים לו שזכרו על השנים שלא פעל בהם דבר, כי יאמר אליו אילו הייתי חי תאיתי היתה לסגל דבר טוב, והוא אומר שני חיי שרה כיוון אל השאר שכל שנותיה היו חיים ממנה והאירו מכבודה:

כי תשא את ראש בני ישראל. כך פסח רבי תנחומא בר אבא. מתוקה שנת העבד אס-מעט ואם-הרבה יאכל, והשקבע לעשיר איננו מניח לו לישון (קולת ה' יא). אפרו לו לשלמה, אלו אחר אמר הפסוק הנה, היינו שותקין עליו. אמה שקתוב בה ויחכם מכל-האדם (מ"א ה יא), תאמר, מתוקה שנת העבד אס-מעט ואם-הרבה יאכל. אין הדבר כך. שכל מי שהוא רצב, אכל קמעה. שנתו מתגדדת ממונו. אכל הרבה, שנתו מתוקה. אמר להם, איני מדבר אלא בצדיקים ובצמלי תורה. כיצד. אדם שקל שנותיו שלשים שנה, ומעשר שנים ואילך הוא עמל בתורה ובפנות, ומת לשלשים שנה. ואדם אחר היה שמונים שנה, ומעשר שנים ואילך עמל בתורה ובפנות עד שמת. את אומר, הואיל ולא יגע הראשון אלא עשרים שנה בתורה, וזה שיגע שבצעים שנה, שהקדוש-ברוך-הוא מרבה לוה שנה יותר ממי שעסק בתורה עשרים שנה. לפיכך אני אומר אס-מעט ואם-הרבה יאכל, שיכול בן עשרים שנה לומר לפני הקדוש-ברוך-הוא אילולי ששלמתי מן העולם בחצי ימי הייתי מאריך שנים ומרבה בתורה ובפנות. אני אומר אס-מעט ואם-הרבה יאכל, שמתן שקרו של זה כמתן שקרו של זה. טוב. אמר רבי תנחומא, שקרי משה שמש את ישראל במצרים ובמצרים שנה, וזויה מאה ושערים שנה. ושמואל כל ימי חייו שמים וחמשים וסבל משאן וקרסן של ישראל. ושללן הפתוב קאחד, שגאמר, משה נאמר בכתביו ושמאל שמו (תה"ט י). הני, מתוקה שנת העבד אס-מעט ואם-הרבה יאכל וגו'. אמר רבי לוי, שכל למה הדבר דומה, למלך ששכר פועלים למלאכתו. עם שטן עושינו, נטל השלך אחד מן וטיל עמו. קצרב באו הפועלים לטול שקרו. בא אותו-פועל שטייל עם השלך לטול עמקו שקרו. שמא יכול השלך לומר לו אמה לא עשית עמקם אלא שמי שעוה, טל כפי מה שעשית. אף הוא יכל לומר לשלך, אילולי אמה שגשלתני וטיילתני עמק, הנה שקרי מרבה. וכך הקדוש-ברוך-הוא יחברך שמו. השלך, זה הקדוש-ברוך-הוא. והפועלים, אלו צמלי התורה. מי שיגע בתורה חמשים שנה, ומי שיגע בתורה עשרים או שלשים, יכול לומר, אילולי ששלמתי הייתי עוסק בתורה. לפיכך אמר שלמה, אס-מעט ואם-הרבה יאכל, שמתן שקרו שנה. אפרו לו, נהרי אפרת והשקבע לעשיר איננו מניח לו לישון, מה הוא. ונאי מניח לו לישון. שכל מי שהוא שבע, המאכל מביאהו לידי שנה. אמר להם, בצשירי תורה אני מדבר ולא בצשירי ממונו. כיצד. הנה אדם גדול ועשיר בתורה למד תלמידים הרבה ורבה תורה ברבים ושבע מן התורה, אף-על-פי שהוא מת, אין תלמידים שהצמיד מניחין לו לישון, אלא יושבין ועוסקין תלמידיו בתורה ובתלמוד ובתורה ובתורה, ואומרים תלמידיו תלכות ושמועות משמו ומפידין שמו בכל שעה, ואין מניחין אותו לישון בקבר. וכן אמר רבי שמעון בן לקיש אמר רבי עקיבא, וכן אמר רבי שמעון בר יוחאי, אין תלמידיו מניחין אותו לישון בקבר. שגאמר, דובב שפתי ישנים (שה"ש יא). הני, והשקבע לעשיר איננו מניח לו לישון.

חיי-שרה כג אור

עוד ירצה להסיר תרעומת גדולה מעל אברהם, והיא איך ישאל מתנת חנם ויאמר תנו לי אחוזה, לזה הקדים ואמר לאמר פירוש לכבו לא כן יחשוב אלא מפיו אמר הדברים ודעתו לכא בטענה כאשר אבאר בסמוך:

ד. גר ותושב וגו'. טעם טענתו גר ותושב על פי מה שכתב רמב"ם בפ"ג מהלי זכיה ומתנה (ה"א) וז"ל יכול ליתן מתנת חנם לגר ותושב מפני שאתה מצווה להחיותו, דכתיב (ויקרא כג ד) גר ותושב וחי עמך ע"כ:

כד. א. ואברהם זקן וגו'. פירוש לצד שראה עצמו זקן, וגם ראה כי הגדיל ה' להטיב עמו בכל טוב חש על העבד המושל בכל ורואה נכסים מרובים והאיש אדוני הכל זקן, יחשוב מחשבות להשיא בתו ליצחק כי יתן בטוב עינו, לזה אמר לו שים נא ירך וגו' נתחכם להשביעו בדרך כלל על הכנעני ואזניו תשמענה דבר כי הקול לו קול אליו שיבטל דעתו כי הוא ארור כנען כפי דבריהם ז"ל (בר"ר נט ט) ויצחק ברך:

ויש לך לדעת כי כל תורתנו הקדושה היא שכליות ובפרט בעניני ההנהגה הארצית, וכמו שאנו מתנהגים בגר היושב עמנו כמו כן יתחייב שכליות יושבי הארץ להנהיג ביניהם להחיות אדם שהוא גר ותושב עמהם ולתת לו מתנת חנם. והיא טענת אברהם גר ותושב אנכי תנו לי, ודקדק לומר גר ולא הספיק לומר תושב המכוון לומר שהגם שאני גר ואיני מכס אעפ"כ הריני תושב. עוד טעם אומר "גר" כי חש לומר על עצמו תושב כע"ז והוא היפך מידת הצדיקים לזה הקדים לומר גר:

אור

חיי-שרה כד

החיים

רַבְקָה יוצאת. פירוש מסובכת יציאה מהזולת, לצד תפלת אליעזר עשה ה' שתצא באותו רגע לא קודם ולא אח"כ, כדי שלא יכשל באשה אחרת, כי היא זאת אשר יולדה לכתואל וגו' היא בת זוגו של יצחק, וכמו שפירשתי בפרשת וירא (לעיל כב כ) בפסוק ויהי אחרי וגו' ויגד לאברהם וגו':

יז. הגמייאני נא וגו'. הנה המעיט ממה שהתנה לשאול, כי הוא אמר ואומר אליה הטי נא כדך ואשתה, ועתה אמר הגמייאני פירוש לשון גמיה"ט. גם אמר מעט, גם לא אמר שתטה היא כדה להשקותו כאשר התנה. טעמו הוא על פי דבריהם ז"ל (בר"ט ה) שראה שעלו המים לקראתה, וסימן זה הוא מובהק שאינו מצוי בבנות הכנעני כי אם בזרע ברוך וקדוש כאברהם, גם מזלו הראהו כי היא זאת, לזה היה ירא על התנאים שהתנה שמא לא תקיים אותם ונמצא הוא מפסיד מבוקשו על ידי תנאו, לזה היה ממעיט ככל האפשריות בתנאיו כדי שיהיה נקל בעיניה לעשותם:

יח. ותאמר שתה וגו'. פירוש כנגד שאמרת גמיה מעט, שתה כחפצך, ולא שישתה הוא בידו אלא היא תטרח במצוה להשקות צמא למים, ותמהר ותורד כדה על ידה, כדי שלא יטרח הוא בשאת הכד לשחות, ואומרו "ותשקהו" פירוש מלבד שלא טרח לשאת הכד, עוד לה שהיתה טורחת לקרב לפיו המים שלא יצטרך הוא אפילו להטות הכלי:

יט. וטעם שלא אמרה תיכף ומיד גם לגמליך

וגו' לתוספת וותרנות נתכוונה הצדקת, שאם היתה מקדמת לומר גם לגמליך וגו' קודם שישתה הוא יש מקום לו למהר להקל טורחה כיון שעוד לה טרחת הגמלים, משא"כ קודם שהודיעהו יחשוב כי הוא זה כל הטורח וישתה כחפצו לאט לאט, ואחר ששתה תיכף אמרה גם לגמליך וגו':

יט. ותכל להשקותו. היה צריך לומר ויכל לשותו. נתכוון לומר שהיתה היא מקרכת לו המים לשותו עד סוף השתיה ולא היה צריך הוא לטרוח בהטיית מים אליו:

עוד אפשר שחששה עליו לצד שהיה עייף בדרך והפלגת השתיה תזיק, והיא הצדקת שצעה בדעתה שיעור שיספיק לשתייתו ולא רצתה להוסיף לו לכל יסתכן כי העייף לא ישער בשתייתו בעת צמאונו, וכדי שלא יחשוב כי לצד המעטט הטורח נתכוונה, לזה אמרה אליו גם לגמליך וגו' עד אם כלו, ולא אתנהג עמהם בהשערת ההסתפקות הא למדת כי לצד רחמנות ואהבה נתכוונה אליו כטעם הנזכר:

עוד יתבאר על דרך אומרים ז"ל (ברכות מ). בפסוק ונתתי עשב בשדך לבהמתך וגו' (דברים יא טו) שצריך אדם להקדים לתת מזון לבהמתו ואח"כ את עצמו. ויש לך לדעת כי דוקא באין כאן סכנה או צער, אבל בסכנה או כשיש צער, קודם יש לחוש לצערו ואח"כ בהמתו, ולזה כששאל האיש הגמייאני מעט הרגישה הצדקת כי צמא למים הוא ומצטער היה, לזה אמרה לו שתה וכשנתנה לו שיעור ששיערה כי ודאי אין

כאן חשש לצער הצמא ותכל להשקותו ותאמר גם לגמליך אשאב" כי בגדר זה שאינך מצטער אותם צריך להקדים, והוא שסמך הכתוב לומר ותכל להשקותו ותאמר גם לגמליך וגו'. ואומרו עד אם כלו, פירוש לא אשער להם כפי האומדנא אלא אשקה ולא אשא ידי עד שאראה שמים לפניהם ואינם שותים, וזה לך האות כי כלו לשתות:

כא. והאיש משתאה לה מחריש. פירוש להיות שראה הצלחת דרכו ויותר ממה שאמר בתנאו אמרה הצדקת, היתה נפשו מקשקשת לומר אליה מה שאמר בסמוך, כי כבר נשלם תנאי שאמר ואמרה וגם גמליך אשקה, הנה היא אמרה גם וגו' וקיימה דבריה דכתיב ותשאב לכל גמליו, ולא היה צריך להמתין עד שיכלו הגמלים לשותו שלא היה זה מהתנאי, והיה משתיק עצמו מדבר עד שידע מה שאמרה להשקות גמליו עד שיכלו לשותו, והגם שאין דבר זה מהתנאי, לצד דבריה נולד לו בה ספק שמא היא מהאומרים הרבה ועושים מעט עד שראה שכלו הגמלים וגו' תיכף נתן הצמידים וגו'":

כב. על ידיה. פירוש שהלמוה כאילו נעשו כשיעור זה. ועשה הדבר לצד הצדיקו בהשגחת ה' עליו וסימנים המצדיקים שראו עיניו: כג. בת מי את הגירי וגו'. סמך ב' השאלות, להגיד כי לא נסתפק אם היא מבני משפחת אברהם, שאם היה מסופק לא היה לו לשאול היש מקום עד שידע אם דרך נכון לפניו, אלא ודאי שהאמין בה' כי הצליח דרכו, ומה ששאל בת מי את הוא מה שם אביה וגו', וקודם שתשיב אמר היש בית אביך וגו', כי לא נשתנה דבר זה בהגדת בת מי וגו'. והבן:

כד. ו. ולבני הפילגשים וגו'. ולישמעאל לא אמר הכתוב שנתן לו מתנות ושלחו, כי לפי מה שכתבנו (לעיל טו ה) כי ישמעאל משפט קנייה יש בו ליצחק משולח ועומד הוא, ויש יום לאל איום משפט יעשה ויכיר נקנה לקוניו":

ז. ואלה ימי שני וגו' אשר חי. דקדק לומר חי, על פי דבריהם ז"ל (כ"ד סג יב) שאמרו כי חסרו לו ה' שנים קודם, יום שבו עשה עשו ה' עבירות", ולזה אמר "אשר חי" פירוש לא שנים שקצבו לו כי יותר היו, אלא אלה הם מה שחי:

ה-ט. ויבא אל וגו' והנה עומד על וגו'. צריך לדעת מה בא ללמדנו באמרו והנה עומד וגו'. ועל פי דברי רבותינו ז"ל (שם) שאמרו כי הכיר אליעזר במרוצתו של לבן לרעה והזכיר שם המפורש והעמיד הגמלים באויר על העין, והוא אומרו הגמלים על העין והוא עומד על הגמלים דכתיב והנה עומד וגו', וממקום גבוה קרא לו לבן, והוא אומרו בא ברוך ה' ואחר שבא ממקום גבוה דבר אליו למה תעמוד בחוץ. וכזה לא קשה למה הקדים לומר בא וגו' ואח"כ אמר למה תעמוד וגו', כי מהראוי שיאמר למה תעמוד ואח"כ יאמר בא וגו':

עוד ירצה על זה הדרך והנה עומד וגו'. שהגם ששאל שאל האיש את רבקה היש בית אביך מקום וגו' ואמרה גם תכן וגו' גם מקום וגו', אעפ"כ לא מפני זה נטה אחריה ללכת בית אביה אלא עמד במקומו על העין:

ואומרו בוא ברוך וגו' ואח"כ אמר למה וגו'. נתכוון לומר לו כי מה שמזמנו לבא אצלו לא להאכסינו בכיחו אלא שלא יעמוד בחוץ אכל לעולם צורכו על עצמו כי עיני רשעים תכלינה (איוב יא כ):

10

9